

der Türken Mittelasiens von (W. Barthold'dan çeviri, Berlin 1935), *Meddâh, Schattentheater und Orta Ojunu: eine kritische Übersicht über die Ergebnisse der jüngeren Forschung nebst neuen Beiträgen* (Prag 1941), *Çihānnumā: die altosmanische Chronik des Mevlānā Mehemmed Neschrî* (I-II, Leipzig 1951-1955).

Makale: "Russische Arbeiten über türkische Literatur und Folkloristik" (*Isl.*, IV [1913], s. 123-142, 443); "Das höchste Gericht. Zweijungtürkische Traumgesichte" (*Isl.*, V/1 [1914], s. 1-40); "Albert Wesselski: Der Hodscha Nasreddin, Türkische, arabische, berberische, maltesische, sizilianische, kalabrische, kroatische, serbische und griechische Märlein und Schwänke, Weimar 1911" (*Isl.*, V/2-3 [1914], s. 212-226); "Das Bektâsi-Kloster Sejjid-i Ghâzi" (*MSOS*, XXVIII [1925], s. 92-125); "Die ältesten türkischen Mystiker" (*ZDMG*, LXXIX [1925], s. 269-289); "Die Ergebnisse des 1. Turkologen-Kongresses in Baku" (*KCs.A*, II [1926], s. 143-162); "Der 1. Turkologische Kongreß in Baku 26 II. Bis 6. III. 1926" (*Isl.*, XVI [1927], s. 1-76, 169-228); "Das heutige Rußland und die Orientalistik I-II" (*Isl.*, XVI [1927], s. 129-151; XVII [1928], s. 59-96); "Köprülüzade Mehmed Fuad's Werk über die ersten Mystiker in der türkischen Literatur" (*KCs.A*, II [1927], s. 281-310, 345-357, 406-422); "Beiträge zur Kenntnis des Derwischt-Tag" (*Festschrift für Georg Jacob*, Leipzig 1932, s. 174-199). Menzel'in ayrıca İngilizce, Fransızca ve Türkçe İslâm ansiklopedilerinde birçok maddesi yayımlanmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

J. Rypka, "In Memoriam + Theodor Menzel", *Th. Menzel, Meddâh, Schattentheater und Orta Ojunu: Eine kritische Übersicht über die Ergebnisse der jüngeren Forschung nebst neuen Beiträgen* (yeniden yayımlayan: Ottokar Menzel), Prag 1941, s. IX-XX; Fr. Volbehr – R. Weyl, *Professoren und Dozenten der Christian-Albrechts-Universität zu Kiel 1665-1954*, Kiel 1956, s. 168; Necîb el-Akîkî, *el-Müsteşrikün*, Kahire 1980, II, 443; Samir Kâzımoğlu, "Mustafa Kemal Atatürk ve Birinci Türkoloji Bakı Gurultayı", *Uluslararası Türk Dili Kongresi 1992* (26 Eylül 1992 – 1 Ekim 1992), Ankara 1996, s. 669-671; a.mlf., "Alman Türkologları ve Birinci Bakı Türkoloji Kongresi (Prof. Dr. Georg Jakob, Prof. Dr. Theodor Menzel, Prof. Dr. Paul Wittek)", *1926 Bakı Türkoloji Kongresinin 70. Yıl Dönümü Toplantısı* (29-30 Kasım 1996), Ankara 1999, s. 1-5; Ömer Faruk Demirel, "I. Türkoloji Kongresi ve Theodor Menzel", a.e., s. 27-65; Ahmet Tahir Dayhan, *Memalik-i Osmaniyye'yi Keşfe Çıkan Oryantalistler*, İstanbul 2011, s. 125; Fr. Taeschner, "Neşri Tarihi Elyazıları Üzerine Araştırmalar", *TTK Belleten*, XV/60 (1951), s. 497-505.

A. AZMÎ BİLGİN

MERBEVÎ (المربوي)

Muhammed İdrîs b. Abdîrraûf
b. Ca'fer b. İdrîs el-Merbevî
(1896-1989)

Malezyalı âlim.

1896'da Mekke'de anne babası hacda iken doğdu. Bazı kaynaklarda doğum tarihi 1893 olarak verilir. Aslen Malezyalı olup Perak eyaletine bağlı Kuala Kangsar şehrinin sınırları içindeki Lubuk Merbau köyüne nisbetle Merbevî diye tanınır, halk arasında Merbâvî olarak anılır. Ailesinin kökeni Endonezya'nın batısındaki Sumatra adasından Malezya'ya gelen göçmenlere dayanır. Çocukluk ve ilk gençlik yıllarını Mekke'de geçirdi. Arapça ve dinî ilimler tahsiline burada başladı. On yaşında iken Kur'an'ın bir kısmını ve bazı kitapları ezberledi. 1913'te ailesiyle birlikte Malezya'ya döndü. Resmî öğrenimine Lubuk Merbau'daki bir Malay okulunda başladı. Geleneksel İslâmî ilimler tahsilini Perak, Kedah, Kelantan gibi eyaletlerde "pondok" adı verilen özel yatılı okullarda yaptı. Medrese tarzındaki bu okullarda Arapça, fıkıh, hadis, kelâm gibi dersler okudu. Öğrenimini tamamladıktan sonra Perak'ta din dersi öğretmeni olarak çalıştı. Ardından tahsilini ilerletmek için Mısır'a gitti ve uzun yıllar Kahire'de Ezher Üniversitesi'ne yakın bir yerde ikamet etti.

1924'te girdiği Ezher Üniversitesi'nde Şeyh Muhammed İbrâhim es-Semâtûlî, Mahmûd Guneym, Ebû'l-A'lâ el-Felekî, Muhammed Bahît gibi hocaların talebesi oldu. Yüksek dereceyle bitirdiği Ezher Üniversitesi'ndeki öğrenimi sırasında bir grup Malezyalı öğrenciyle birlikte 1925'ten itibaren el-Cem'iyetü'l-hayriyye li't-talebe-ti'l-Ezheriyyeti'l-Câviyye tarafından çıkarılan *Seruan al-Azhar* (Ezher'in sesi) adlı

Merbevî

dergide makaleler ve geleneksel Malay şiiri tarzında kıtalar yazdı. Aynı dönemde yayımcılıkla da uğraştı, Kahire'de el-Matbaatü'l-Merbeviyye'yi kurdu. 1927'de bu matbaa ile Merbevî, Mısır'da faaliyet gösteren Malay yayımcılarının en başarılısı olarak gösterilmektedir (Shukri, s. 99). Öğrenim için Mısır'a giden ilk kuşak Malezyalılar arasında yer alan Merbevî, Mısır'daki Malay talebeler için iki arkadaşıyla birlikte Arapça-Malayca bir sözlük hazırlamaya başladıysa da sözlüğü tek başına tamamladı. Hayatının son döneminde Malezya'ya döndü ve Perak eyaletinin başşehri İpoh'a yerleşti. 1980'de Malezya Millî Üniversitesi tarafından kendisine fahri doktor unvanı verildi. 1987'de İslâm ve müslümanlara yönelik ilmî-fikrî hizmetlerinden dolayı Malezya hükûmeti tarafından Tokoh Maal Hijrah ödülüyle taltif edildi. 13 Ekim 1989'da İpoh'ta vefat etti.

Merbevî Arap dili, tefsir, hadis, fıkıh gibi alanlardaki çalışmalarıyla Güneydoğu Asya'da ve Mısır'da tanınan, kendi ülkesinde çeşitli eğitim kurumlarında ismi yaşatılan bir âlimdir. İlmî birikiminin yanında dinî hassasiyeti, sünnete bağlılığı, mütevazı kişiliğiyle de temayüz etmiştir. Merbevî, geleneksel Ehl-i sünnet çizgisinden sapmama ilkesine dayanan bir düşünceye sahiptir. Bu sebeple Sünnî inanç ve anlayışa ters düşen modern görüş ve yorumları benimsememiş, meselâ M. Reşîd Rızâ'nın *Tefsîrû'l-Menâr*'da cin kavramını hastalığa sebebiyet veren mikroplar şeklinde açıklamasını eleştirmiştir (Zarif, II/1 [2003], s. 79).

Eserleri. 1. Tefsîrû'l-Merbevî (*Tafsîr Qur'an Marbawi Juzu' alif-lam-mim*). Klasik Malay diliyle kaleme alınmış olup ilk defa Merbevî'nin kendi matbaasında basılmıştır (Kahire 1357). Tefsirin ismindeki "Juzu' alif-lam-mim" ibaresi Kur'an'ın ilk cüz'üne işaret etse de eser Fâtîha'dan Bakara sûresinin sonuna kadar olan kısmı ihtiva eder. Sonunda Âl-i İmrân sûresinin tefsirine devam edileceğine dair bir not bulunmakla birlikte devam edip etmediği bilinmemektedir. Temel kaynakları arasında Fahreddin er-Râzî'nin *et-Tefsîrû'l-kebîr*'i, Ali b. Muhammed el-Hâzin'in *Lübâbü't-te'vîl*'i, Kâdî Beyzâvî'nin *Envârü't-tenzîl*'i, Ebû'l-Berekât en-Nesefî'nin *Medârikü't-tenzîl*'i ve *Tefsîrû'l-Celâleyn* gibi eserler zikredilebilir. Nor Azlida Aziz tefsir üzerine bir doktora çalışması yapmıştır (*Metodologi pentafsiran Sheikh Muhammad Idris al-Marbawi dalam kitab Tafsir Quran Marbawi*, 2010, Universiti Malaya). **2. Tefsîru**

sûreti Yâsîn (Tafsir Surah Yasin Bahasa Melayu). Şevkânî'nin *Fetħu'l-kadîr* adlı tefsirinden Yâsîn sûresiyle ilgili bölümün Malayca çevirisidir (Kahire 1353). Kaynaklarda Merbevî'nin *Tefsîru cüz'î 'Amme* ve *Tefsîrü'l-Fâtîha* gibi eserlerinden söz edilmişse de bunlar hakkında bilgi verilmemiştir. 3. *Baħrû'l-mâzî şerhu muhtaşari Şaħîhî't-Tirmizî*. Tirmizî'nin *el-Câmi'u's-şâħîh*'i üzerine Malayca yazılmış ilk şerhtir. Eserin adındaki muhtasar kelimesi, *eş-Şaħîh*'teki hadislerin senedlerinin hazfedilmesine ve asıl metindeki hadislerden bir kısmına şerhte yer verilmesine işaret eder. Şerhte "mesâil" adıyla başlıklar konmuş, bu başlıklar kapsamında 8200 konuya temas edilmiştir. Konuların işlenişinde klasik hadis şerhleri yanında tefsir, hadis, fıkıh, kelâm gibi alanlarla ilgili birçok Ehl-i sünnet kaynağından yararlanılmış, fikhî konular ağırlıklı olarak Şâfiî mezhebine göre açıklanmıştır. Yirmi iki cüz olup altı cilt halinde basılan eser (Kahire 1933-1957) sonraki yıllarda Beyrut'ta on bir cilt halinde yayımlanmıştır (Dârü'l-fikr, ts.; Dârü'l-kütübî'l-ilmiyye, 2003). Abdullah el-Kârî b. Hacı Salleh (Abdullah al-Qari bin Haji Salleh) eseri 454 mesele çerçevesinde Latin harfleriyle özetlemiştir (*Intisari Bahr al-maadzi: hadith-hadith serta hukum sembahyang [mengandungi 454 masalah agama]*, Kuala Lumpur 2000). Şerh üzerine ayrıca şu çalışmalar yapılmıştır: Muhammad Abdul Rahman, *Sumbangan Syeikh Idris al-Marbawi: Suatu kajian terhadap kitabnya Bahr al-Mazi, tumpuan kepada bab niat* (doktora tezi, 2003, Universiti Malaya); Faisal bin Ahmad Shah, *Metodologi Penulisan Mohamed Idris al-Marbawi dalam Bahr al-Madhi* (doktora tezi, 2007, Universiti Malaya); Latifah Bintio Abdul Majid, *The Bahr Al-Madhi of Shaykh Idris Al-Marbawi and the Jawahir Al-Bukhari of Tuan Haji Husayn: Significance Hadith Texts for Malay Muslims as Tools for Religious Political and Social Teaching during Twentieth Century* (doktora tezi, 2008, University of Wales Trinity Saint David, Lampeter). 4. *Bulûgu'l-merâm Serta Terjemah Melayu*. İbn Hacer el-Askalânî'ye ait eserin Malayca çevirisidir (Kahire, ts., Matbaatü'l-envâr). 5. *Ķâmûsü'l-Merbevî 'Arabî-Melâyûvî*. Arapça-Malayca resimli bir sözlük olup Javi alfabesiyle (Arap harfleriyle yazılan Malayca) kaleme alınmıştır (Kahire 1930). Daha çok *Ķâmûsü İdris el-Merbevî* diye bilinen, yaklaşık

36.000 kelimenin yer aldığı eserin daha sonraki yıllarda Mısır, Lübnan ve Malezya'da çok sayıda baskısı yapılmıştır.

Merbevî'nin ayrıca farklı amaçlarla hazırlanmış on üç sözlük çalışması (Shukri, s. 100) ve ilimler ansiklopedisi (*Câmi'u'l-ʿulûm/Kamus Sagala Ilmu*) tarzında eserleri mevcuttur. Bu son çalışma Malay dilinde bilimsel olarak telif edilen ilk ansiklopedidir. Kaynaklarda müellifin *Mu'cemü'l-kâ'inât* (dört cilt) ve *Kitab Perbendaharaan Ilmu Kurun 14 H.* (üç cilt), *Kitab Idangan Guru Sahih al-Bukhari dan Muslim, Puncak Agama dan Pati Hukum Ibadat, Uşûlü'l-İslâm ve Niẓâmü'l-hayât* gibi eserlerinden de söz edilmektedir (a.g.e., s. 99-110). Merbevî hakkında Anwar Ridwan Zakaria (*Kitab idangan guru sahih al-Bukhari wa muslim karangan Idris al-Marbawi: kajian metodologi penghuraian hadith*, doktora tezi, 2007, Universiti Malaya), Mahani Mokhtar (*Syeikh Mohamed Idris al-Marbawi: sumbangannya dalam bidang penulisan dan penerbitan, 1892-1989*, doktora tezi, 2011, Universiti Malaya) ve Faisal bin Ahmad Shah (*Biografi Ulama Malaysia Mohamed Idris Al-Marbawi*, Kuala Lumpur 2013) birer çalışma yapmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Tajuddin Saman, *Tokoh Ulama Nusantara*, Kuala Lumpur 1996, s. 78-81; Abdul Salam Muhammad Shukri, "Al-Sheikh Dr. Muhammad Idris al-Marbawi's Contribution to Islamic Studies in the Malay World", *Monograph on Selected Malay Intellectuals* (ed. M. S. Sujimon), Kuala Lumpur 2003, s. 87-112; Rahme bint Ahmed Osman v.dğr., *Kevkebetü'l-ʿulemâ' ve'l-müfekkîrîn fi erhabîlî'l-Melâyû*, Kuala Lumpur 2011, s. 62-64; M. Redzuan Othman, "The Role of Makka-Educated Malays in the Development of Early Islamic Scholarship and Education in Malaya", *Journal of Islamic Studies*, IX/2, Oxford 1998, s. 151-152; M. Mustaqim Mohd Zarif, "The Bahr al-Madhi of Shaykh Mohammad Idris al-Marbawi: A Preliminary Analysis", *Ulum Islamiyyah: The Malaysian Journal of Islamic Sciences*, II/1, Kuala Lumpur 2003, s. 61-80; Faisal bin Ahmad Shah, "Faktor Kejayaan Dan Kecemerlangan Orang Melayu Menurut Mohamed Idris Al-Marbawi", *Jurnal Pengajian Melayu*, XX (2010), <http://ejum.fsktm.um.edu.my/ArticleInformation.aspx?ArticleID=834> (01.06.2015); Muhd Najib Abdul Kadir v.dğr., "Methodology of al-Marbawi in the Interpretation of al-Qur'an: A Study on Tafsir al-Marbawi Juzuk Alif Lam Mim", *Advances in Natural and Applied Sciences*, V/4 (2011), s. 391-396; V/5 (2011), s. 446-451.

MUSTAFA ÖZTÜRK

MERHABÂ

(bk. el-HÂC MERHABÂ).

MERYEM CEMİLE

(1934-2012)

Amerikalı İslâm davetçisi ve yazar.

23 Mayıs 1934 tarihinde New York eyaletine bağlı New Rochelle'de doğdu. Müslüman olmadan önceki adı Margaret (Peggy) Marcus'tur ve Almanya'dan göç eden zengin bir yahudi ailenin iki çocuğundan ikincisidir. Seküler bir çevrede yetişti. On üç-on dört yaşlarında iken yaşadığı psikolojik sorunlar yüzünden uzun süre terapi gördü. Araplar'la ilgisi, 1943-1949 yıllarında kardeşleriyle birlikte bulunduğu New Rochelle'deki sinagogda Arap-yahudi münasebetlerini anlatan yahudi tarihi dersleriyle başladı. Dört yaşından itibaren klasik Batı müziğine alâka duydu, on bir yaşlarında radyodan Arap müziği dinlemesi hayatında bir dönüm noktası teşkil etti. Daha sonra sürekli dinlediği bu müzik tarzı, onda derin izler bırakan Mısırlı Ümmü Gülsüm'ün okuduğu Meryem sûresini dinlemesini sağladı. Sinagoga gitmeyi bıraktı. Ardından, bütün dinlere mesafeli duran ve hümanist değerleri savunan Ethical Culture Society of Westchester adlı grubun derslerine devam etti. Üç yıl boyunca her pazar gittiği bu kurumda özellikle evrim teorisini yaymayı hedefleyen Dr. Shoop'un öğretilerinden etkilenerek ateist oldu. 1952'de Rochester Üniversitesi'ne kaydolmakla birlikte yine yaşadığı psikolojik problemler sebebiyle üniversiteyi bırakıp ailesinin yanına döndü. 1953'te New York Üniversitesi'nin edebiyat bölümünü kazandı. Ortodoks Yahudiliği daha yakından tanımak üzere Mizrahi Hatzaire adlı siyonist yahudi grubun toplantılarına katıldı. Ancak bu toplantılarda İsrail lehine ve Filistinliler aleyhine propaganda yapıldığını görünce kendisinin onlardan biri gibi olamayacağı kanaatine vararak birkaç ay sonra gruptan ayrıldı.

Margaret Marcus'un Kur'an'la tanışması, 1953 yılının yazında annesinin kütüphaneden ödünç aldığı bir tercümeyle başladı. Ardından Muhammed Marmaduke Pickthall'ın Kur'an çevirisini okuması onu Kur'an'ı anlamaya yöneltti. İslâm'ı seçmesinde ise Muhammed Esed ile New York Üniversitesi'nden Abraham Isaac Katsh adlı yahudi bir profesör etkili oldu. Derslerinde Yahudiliğin İslâm'a etkisini ve üstünlüğünü kanıtlamaya çalışan Katsh'ın aksine Margaret, Yahudiliğin milliyetçi karakteri karşısında İslâm'ın evrenselliğini daha önemli buldu ve bütün boş vakitlerini kütüphanede İslâm'la ilgili kitapları